

خواجه عبدالله انصاری؛ مرشد طرفداران وحدت وجود و شهود

درک افکار خواجه عبدالله انصاری دشوار است. این مطلب با مطالعه چند شرحی که اهل تصوف با عقاید مختلف، درباره کتاب منازل السائرین، نگاشته‌اند، روشن می‌شود. منازل السائرین، تنها اثر جامعی است که خواجه، در ارشاد طریقت، نوشته است.

خبرگزاری مهر-درک افکار خواجه عبدالله انصاری دشوار است. این مطلب با مطالعه چند شرحی که اهل تصوف با عقاید مختلف، درباره کتاب منازل السائرین، نگاشته‌اند، روشن می‌شود. منازل السائرین، تنها اثر جامعی است که خواجه، در ارشاد طریقت، نوشته است. چه طرفداران وحدت شهود و چه طرفداران وحدت وجود، هرکدام، خود را مفسر واثق طریقت خواجه عبدالله به شمار می‌آورند و او را مرشد خویش می‌دانند. خواجه مدرس نظری نبود در تصوف و خدانشناسی از عقل و تعقل ادبی دوری می‌کرد و در مناظره، اسناد نص را معتبرتر از جدال می‌دانست. در تصوف و سلوک اشارات را بر عبارات ترجیح می‌داد.

سال‌ها مریدان وی زاری کردند تا آن که کتاب منازل السائرین را تألیف کرد، اما نمی‌توان بر شکل منظم متن منازل السائرین حکم کرد و از آن با سرعت به افکار خواجه پی برد.

به سه شیوه می‌توان به افکار خواجه دست یافت از روی آثار او، از عقایدش درباره عارفان پیش از خود و از زندگی خود او. خواجه عبدالله نه تنها محدث و مفسر عالی مقام و عارفی وارسته و پرسوز و بزرگ بود بلکه خطیبی بلیغ، واعظی توانا و شاعری استاد نیز بود.

آثار خواجه شامل وعظ و خطابه و تذکیر و تفسیر و کلام تا اخلاق و عرفان و معارف الهی و بیان امور و تعلیم طریقت و ترجمه حال و نقد اقوال مشایخ صوفیه است. از هر میدان از این میادین، او استادی توانا و آشنا با فنون و ادب و قواعد و بلاغت است. یکی از ابداعات خواجه در تحول نثر فارسی، به جز سجع‌پردازی و استفاده از عناصر زینتی دیگر، استفاده از قالب داستان و حکایت برای بیان معانی و مضامین زهد و بند و اندرز و عرفان است. حکایت و داستان که معانی و مضامین گوناگون، از جمله وصف، را در برمی‌گیرد. زمینه را نیز برای آرایش‌های لفظی از جمله سجع و قرینه و توازن و جناس و غیره فراهم می‌کند.

آثار انصاری ویژگی‌های یکسانی ندارند به همین سبب در میان علمای عرب و آنهایی که برای مطالعه تصوف از زبان عربی استفاده می‌کنند انصاری فقط واسطه منازل السائرین و با نام هروی شناخته شده است. در میان ملل فارسی زبان و آنهایی که فارسی می‌دانند، محققان طبقات الصوفیه و کشف الاسرار را می‌خوانند. هزاران خواننده عادی فقط مناجات‌نامه را می‌خوانند او مانند زمان خود همچنان از شهرتی عام برخوردار است.